

ČASOPIS

STUDIA OECOLOGICA

Ročník XI

Číslo 1/2017

Redakční rada:

prof. Ing. Pavel Janoš, CSc. – šéfredaktor

Mgr. Diana Holcová, Ph.D. - výkonný redaktor

doc. RNDr. Jiří Anděl, CSc.

Ing. Jitka Elznicová, Ph.D.

prof. RNDr. Agáta Fargašová, DrSc.

prof. Mgr. Ing. Jan Frouz, CSc.

doc. RNDr. Jaromír Hajer, CSc.

Mgr. Michal Holec, Ph.D.

prof. RNDr. Olga Kontrišová, Ph.D.

doc. RNDr. Karel Kubát, CSc.

prof. Ing. Emanuel Kula, CSc.

Dr. Habil István Lakatos, Ph.D.

prof. dr. hab. Marek Lorenc

Ing. Martin Neruda, Ph.D.

doc. Ing. Jiří Němec, CSc.

Ing. Jan Popelka, Ph.D.

doc. RNDr. Ing. Josef Rajchard, Ph.D.

doc. Mgr. Pavel Raška, Ph.D.

RNDr. Ing. Jaroslav Rožnovský, CSc.

doc. Ing. Josef Seják, CSc.

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc.

doc. Ing. Josef Trögl, Ph.D.

Technický redaktor:

Mgr. Ing. Petr Novák

Recenzenti:

prof. RNDr. Zuzana Jureková, CSc., FEŠRR Slovenské poľnohospodárskej univerzity v Nitře

prof. RNDr. Jaroslav Kontriš, CSc., LF Technické univerzity ve Zvolenu

RNDr. PhDr. Danuše Kvasničková, CSc., Praha

Mgr. Michaela Liegertová, Ph.D., PřF Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Müllerová Hana, Ing., JUDr., Ph.D., Ústav státu a práva Akademie věd ČR, v.v.i. v Praze

doc. RNDr. Tomáš Navrátil, Ph.D., Geologický ústav v Praze

RNDr. Michal Němec, Ph.D., PřF Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem

Mgr. Jan Sedláček, Ph.D., Př. F. Univerzity Palackého v Olomouci

Mgr. Martin Šlachta, Ph.D., ZF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

doc. RNDr. PaedDr. Milada Švecová, CSc., PřF Univerzity Karlovy v Praze

Vydává: FŽP UJEP v Ústí nad Labem

Tisk: Centrum digitálních služeb MINO

Toto číslo bylo dáno do tisku v prosinci 2017

ISSN 1802-212X

MK ČR E 17061

EKONOMICKÉ A EKOLOGICKÉ ASPEKTY METODY HODNOCENÍ BIOTOPŮ A MOŽNOSTI JEJÍHO ZAVEDENÍ DO PRÁVNÍHO ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY

ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL ASPECTS OF BIOTOPE VALUATION METHOD AND POSSIBILITIES OF ITS IMPLEMENTATION IN THE CZECH LEGAL ORDER

Josef SEJÁK, Karolina ŽÁKOVSKÁ

Univerzita J. E. Purkyně, Fakulta životního prostředí, Králova výšina 7, Ústí nad Labem, 400 96,
Česká republika, josef.sejak@ujep.cz, karolina.zakovska@ujep.cz

Abstrakt

Cílem příspěvku je popsat ekonomické a ekologické aspekty metody hodnocení biotopů (MHB) a možnosti jejího zavedení do právního řádu ČR. MHB je inovační v tom, že přináší a ztělesňuje novou dimenzi peněžní hodnoty, která vyjadřuje význam přírody a krajiny, jako souboru specifických životních prostředí (typů biotopů) pro specifické druhy života. Jejím cílem je plošná ochrana přirozeného životního prostředí a ochrana biodiverzity, jako předpokladů udržitelné budoucnosti. Zavedení této metody do české právní úpravy by pomohlo zaplnit mezeru, která v oblasti oceňování ztrát na životním prostředí existuje a přispělo by k účinnější a spravedlivější ochraně životního prostředí, resp. ekosystémů, na jejichž službách je člověk závislý.

Abstract

The aim of article is to describe economic and environmental aspects of biotope valuation method (BVM) and possibilities of its implementation into the Czech legal order. BVM is innovative in a way it brings and embodies a new dimension of monetary value, which reflects an importance of nature and landscape as a set of specific environments (biotope types) for specific species. The goal of BVM is an overland protection of natural environment and protection of biodiversity as basic assumptions for sustainable future. Implementation of BVM into the Czech legal order would help to fill the gap that exists in the field of valuation of environmental damages and could contribute to more efficient and more equitable protection of nature and her ecosystems, on which services humans critically depend.

Klíčová slova: *metoda hodnocení biotopů, peněžní hodnocení, ekologická újma, právní souvislosti*

Key words: *biotope valuation method, monetary valuations, environmental harm, legal context*

Úvod

Metoda hodnocení biotopů (MHB) České republiky byla původně rozpracována pro MŽP v rámci tříletého projektu v letech 2001-2003 (Seják, Dejmal a kol., 2003). Bylo předpokládáno, že podobně jako v Hesensku, bude i v ČR metoda zavedena do ekonomiky jako jeden z důležitých nástrojů ochrany životního prostředí a jeho přirozených ekosystémů. Za účelem zavedení metody hodnocení biotopů do hospodářské praxe přijala v r. 2002 někdejší vláda ČR usnesení č. 207/2002, podle něhož měl ministr životního prostředí předložit vládě metodický postup pro hodnocení přírodní složky životního prostředí. S nástupem L. Ambrozka do funkce ministra ŽP k prosazení MHB do hospodářské praxe nedošlo, a to i přesto, že to byl jeden z úkolů, stanovený ve Státní politice životního prostředí ČR 2004-2010. Pokračuje tak sociálně nespravedlivý systém, v němž ekonomické efekty z poškozování přírody jsou privatizovány a náklady na ochranu a tvorbu přírody a krajiny socializovány.

Co bylo a nadále je cílem MHB? Protože území (přesněji řečeno krajina) je dosud lidmi oceňováno jen z ekonomického hlediska jako prostředek k uspokojování aktuálních lidských potřeb a v tržních ekonomikách i jako prostředek k dosahování vlastního prospěchu, je cílem biotopové metody zavést ekologickou protihodnotu či protiváhu těmto ekonomickým hodnotám a vytvořit tak rovnováhu mezi ekonomickými a ekologickými funkcemi krajiny. Příroda a krajina je nejen územím pro dosahování ekonomického prospěchu, ale primárně je především přirozenou krajinou, škálou biotopů (specifických prostředí se specifickými formami života) a v nich fungujících ekosystémů (dynamických propojení živých a neživých složek biotopů prostřednictvím energie, živin a informací), bez jejichž životodárných funkcí by lidský druh na Zemi vůbec nemohl vzniknout.

Metodě hodnocení biotopů věnovali dosud v České republice pozornost především odborníci z oblasti přírodních věd, environmentálními právníky je prakticky zcela opomíjena. Po připomenutí základních ekologických a ekonomických aspektů MHB je proto hlavním cílem tohoto příspěvku poukázat na její aspekty právní. Autoři se zamýšlejí na možnostmi využití této metody v České republice a jejich právními souvislostmi, včetně nezbytných změn právní úpravy. Účelem této první snahy o rozpracování problematiky MHB optikou práva je oživit odbornou diskuzi na toto téma a přispět k zavedení důsledného oceňování ztrát na přírodě a krajině do české praxe.

1. Ekonomické a ekologické funkce krajiny a metoda hodnocení biotopů (MHB)

Ztráty přirozené krajiny a ztráty biodiverzity představují v posledních desetiletích nejnebezpečnější vliv lidí na životní prostředí, protože ohrožují udržení životodárných podmínek pro lidskou existenci a u ztrát druhů pak jde o nevratný proces, který podkopává samotnou existenci života na Zemi. Biodiverzita a diverzita biotopů a ekosystémů jsou klíčovou podmínkou zachování života na Zemi, neboť obsahují základní přírodní procesy podpory života lidí (poskytují potravu, regulují teploty a vodu v krajině, recyklují živiny, čistí ovzduší, vody, obnovují půdu atd.). Život na Zemi je neoddělitelně spjat s pulzujícím tokem sluneční energie, kterou autotrofní fotosyntetizující ekosystémy dokážou efektivně využívat k mírnění teplotních extrémů, udržování chemického složení atmosféry, k produkci biomasy a dalším základním životodárným funkcím.

Přírodní ekosystémy, samovolně utvářené sukcesními procesy, sehrály a nadále hrají rozhodující úlohu ve vzniku, udržování a rozvoji života lidského druhu, současné sociálně ekonomické systémy lidí, zejména tržní systémy, však dosud nepreferují tyto skutečnosti ve svých hodnotách. Ekosystémy a jejich životodárné funkce jsou dosud lidmi využívány a ničeny jako bezplatné dary či služby přírody. Zhruba od počátku 21. století se v důsledku toho začal intenzivně rozvíjet výzkum a ekonomické hodnocení ekosystémových služeb. Po dekádě zkušeností se však v současnosti ukazuje, že výsledky tohoto hodnocení ekosystémových přínosů jsou jen obtížně využitelné při praktickém racionálním rozhodování v ochraně a využívání přírody a krajiny. Důvodů je celá řada:

- 1) Je obtížné podat úplný seznam služeb ekosystémů, které tvoří složitou síť od neviditelné živé buňky s jejím prostředím až po základní zemské biomy.
- 2) Mnohé z ekosystémových služeb jsou vzájemně komplementární, jiné se vzájemně vylučují.
- 3) Stejně obtížné je vyjádřitelná celková ekonomická hodnota služeb ekosystémů a to zejména pod vlivem jednostranně utilitárního chápání ekonomické hodnoty v tržních ekonomikách.
- 4) Nesjednocené jsou názory na úlohu faktoru času v ekonomii a ekologii.

Proto bylo v české ochraně životního prostředí akceptováno již se vstupem do 21. století, že pro praktickou ochranu přírody a krajiny je nejnadhéjnějším přístupem územní přístup a k tomu byla využita v r. 2000 bílou knihou EU doporučená hesenská metoda hodnocení biotopů (Bílá kniha, 2000).

Metoda hodnocení biotopů je založena na vypracování úplného seznamu typů biotopů určitého území (např. ČR) a jejich bodovém ohodnocení. Bodová hodnota pro každý jednotlivý typ biotopu byla získána z týmového expertního hodnocení prostřednictvím osmi níže uvedených ekologických a ekonomických charakteristik, přičemž každá charakteristika byla pro konkrétní typ biotopu týmově

obodována v rozsahu od jednoho do šesti bodů (vyloučeno bylo použití nuly). Bodované charakteristiky zahrnovaly:

- 1) zralost typu biotopu [body dle fylogenetického (=vývojového) stáří formace a druhů]
- 2) přirozenost typu biotopu [6 bodů zcela přírodní, 1 bod zcela atopogenní]
- 3) diverzita struktur typu biotopu [6 bodů za všechny vegetační vrstvy]
- 4) diverzita druhů typu biotopu [body dle počtu všech přirozeně se vyskytujících druhů]
- 5) vzácnost typu biotopu [body dle biogeografické ojedinělosti, četnosti a rozlohy]
- 6) vzácnost druhů typu biotopu [body dle počtu vzácných a ohrožených druhů]
- 7) citlivost (zranitelnost) typu biotopu [body dle míry zranitelnosti změnou stanovištních podmínek]
- 8) ohrožení typu biotopu [body dle závislosti na změně lidských aktivit]

Zatímco prvé čtyři charakteristiky vyjadřují vnitřní ekologickou kvalitu daného typu biotopu, druhé čtyři charakteristiky podchycují jeho význam v širším okolí. Součet bodů za prvé čtyři charakteristiky byl násoben součtem bodů za druhé čtyři charakteristiky, vztažen k maximálnímu počtu bodů (576) a výsledek násoben 100.

$$[((1 + 2 + 3 + 4) * (5 + 6 + 7 + 8)) / 576] * 100 = \text{počet bodů (3-100)}$$

Takto získaná bodová hodnota typu biotopu představuje jeho relativní ekologickou hodnotu (význam) jako specifického prostředí pro specifické druhy života vzhledem k ostatním typům biotopů.

Interdisciplinární tým ekologů a ekonomů vymezil k roku 2003 celkem 192 typů biotopů, které umožňovaly zařadit každou část území ČR pod některý z vymezených typů, a provedl jejich bodové ohodnocení (Seják, Dejmal a kol. 2003). V letech 2016-2017 je v rámci projektu TAČR (TD03000093) seznam typů biotopů ČR aktualizován a zahrnuje nyní 127 přírodních a 38 přírodně vzdálených až cizích typů biotopů a jejich bodová ohodnocení. Metodika hodnocení biotopů ČR je aktualizována pro AOPK ČR, která bude spolu s dalšími orgány ochrany přírody a krajiny jejím hlavním uživatelem.

Metoda hodnocení biotopů je přínosná pro praktickou ochranu přirozené krajiny a při hodnocení změn v krajině zejména proto, že umožňuje vyjadřovat bodové hodnoty typů biotopů v penězích a kvantifikovat jak ekologické újmy z poškozování přirozené krajiny, tak ekologické přínosy z revitalizačních projektů její obnovy. Peněžní hodnota jednoho biotopového bodu je odvozena z výběrového souboru revitalizačních projektů a průměrných revitalizačních nákladů na přírůstek jednoho bodu. Společenská reálnost a opodstatněnost biotopového oceňování je tím mnohem větší než kdyby byly hodnoty bodu odvozovány z ochoty jednotlivců platit za revitalizaci krajiny, což je nejčastěji využívané subjektivní pojetí ekonomické hodnoty podle standardní ekonomie hlavního proudu. Tím, že na straně efektů je zahrnut bodový nárůst kvality krajiny, je s biotopovou hodnotou vtažena do ekonomického systému poprvé ekologická hodnota krajiny coby prostředí pro fungování přirozených ekosystémů a jejich základních životodárných funkcí.

K roku 2004 byla hodnota biotopového bodu stanovena ve výši 12,36 Kč/m² a v následujících letech valorizována podle ročních měr inflace v ČR. Pro rok 2017 činila 16,10 Kč/m². V rámci zmíněného projektu TAČR byla také propočtena aktuální hodnota biotopového bodu na základě analýzy efektivnosti nákladů 182 revitalizačních projektů Operačního programu ŽP. Jeho hodnota činí 29,37 Kč/m². V porovnání s valorizovanou částkou to svědčí o tom, že reálná míra inflace byla v oblasti revitalizací cca o 82 % vyšší než celostátně vykazovaná.

Bylo by možné dále analyzovat, zda příčinou této neshody je skutečnost, že ČSÚ podhodnocuje skutečné míry inflace, či skutečnost, že se spuštěním Operačního programu došlo k většímu plýtvání alokovanými prostředky než v předchozím období, kdy revitalizace byly hrazeny jen z národních zdrojů. Svou roli patrně sehrály oba faktory. V každém případě, pro rok 2018 je třeba počítat s výrazným nárůstem hodnoty biotopového bodu.

2. Právní aspekty MHB

Jak bylo výše uvedeno, přínos metody hodnocení biotopů pro praktickou ochranu přírody a krajiny spočívá v tom, že umožňuje sledovat změny biotopů (zvýšení či snížení bodové hodnoty biotopů) a kvantifikovat ekologickou újmu, k níž na konkrétním území dochází v důsledku lidské činnosti. Je tak využitelná jak ve fázi rozhodování, zda a za jakých podmínek má být potenciálně škodlivá činnost povolena, tak při ukládání nápravných opatření a sankcí v případě ekologické újmy činností způsobené. Specifický význam pak má pro internalizaci externích vlivů lidské činnosti na přírodu, resp. biotopy. Zatímco negativní externality způsobené (povoleným) znečišťováním vod či ovzduší nebo využíváním některých přírodních zdrojů (půdy, nerostných surovin) jsou v české právní úpravě zohledněny, negativním změnám biotopů (a s tím související kvalitě ekosystémových služeb) zákonodárce dosud nevěnoval pozornost a nese je tak celá společnost. Než se podrobněji zaměříme na možnosti zavedení metody hodnocení biotopů do právního řádu České republiky, je třeba stručně představit existující instituty a nástroje, které musí brát případné změny právní úpravy v úvahu.

2.1. Pojem ekologická újma v české právní úpravě

Pro případ narušení biotopu lidskou činností pracuje metoda hodnocení biotopů s pojmem *ekologická újma*. Tento pojem není v české právní úpravě nový, jeho používání však není jednotné, a zaslouží si proto bližší vysvětlení.

a) (Majetková) škoda vs. (nemajetková) újma

Pojem ekologická újma se v české právní úpravě objevil v roce 1992, kdy byl jako jeden ze základních pojmů práva životního prostředí začleněn do zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí (dále též jen „zákon o životním prostředí“ nebo „ZŽP“). Podle § 10 se ekologickou újmou rozumí „ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“. Podmínky odpovědnosti za způsobenou ekologickou újmu jsou upraveny v § 27 zákona, pozornost jim bude věnována dále. Důvodová zpráva k návrhu zákona¹ byla velmi stručná a obsahu ani důvodům zavedení pojmu ekologická újma do české právní úpravy se dále nevěnovala, je však zřejmé, že jeho účelem bylo vytvořit samostatnou kategorii ztráty na životním prostředí, která by se odlišovala od škody v občanskoprávním smyslu chápané zpravidla jako ztráta na majetku. Pro označení ztráty přirozených funkcí ekosystémů zákonodárce vcelku logicky zvolil pojem újma, který byl již v době přijetí zákona o životním prostředí používán pro jiné typy nemajetkových ztrát (srov. újma na zdraví či újma na cti).

Pojmu ekologická újma se zákonodárce přidržel i při transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí (v anglickém znění directive on environmental liability with regard to the prevention and remedying of environmental damage), která byla v České republice provedena zákonem č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újme a o její nápravě (dále též jen „zákon o ekologické újmě“ nebo „ZEÚ“). Vznikla tak poněkud paradoxní – avšak při znalosti terminologie používané v České republice pochopitelná – situace, kdy je obsahově totožný institut v českém transpozičním předpise označen jiným pojmem než v oficiálním českém znění směrnice².

Je třeba říci, že rozlišování pojmů škoda ve smyslu materiální, resp. přesněji majetkové, ztráty a újma ve smyslu imateriální, resp. nemajetkové, ztráty má svou logiku a bylo potvrzeno novým občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. (dále též jen „NOZ“), který používá nadřazený pojem újma jednak pro újmu majetkovou (kterou označuje též pojmem újma na jmění nebo škoda³), jednak pro újmu ne-

1 Srov. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY, DIGITÁLNÍ REPOZITÁŘ. Federální shromáždění České a Slovenské federativní republiky: Tisk č. 921. Návrh poslanců Ondřeje Humla, Miloslava Soldáta, Vladimíra Savčinského a Petra Gandaloviče na vydání Zákona o životním prostředí [online]. 1990-1992 [cit. 2017-07-03]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0921_01.htm.

2 Zatímco zákon č. 167/2008 Sb. používá pojem ekologická újma, české znění směrnice 2004/35/ES se přidrží překladu anglického originálu environmental damage a používá pojem škody na životním prostředí.

3 Srov. § 2894 odst. 1 NOZ.

majetkovou (tedy újmu, která není přímou ztrátou na majetku, např. újma na zdraví, cti, soukromí). Použití výrazu ekologická újma odpovídá tomuto dělení a jeho využití pro označení poškození životního prostředí je vhodné, neboť se jedná o typ ztráty, který se od (majetkové) škody v mnohém liší.

V právní terminologii tak pojem škoda v environmentálním kontextu označuje takové poškození součásti životního prostředí, které znamená majetkovou újmu určité osoby, typicky vlastníka dané součásti životního prostředí (lesa, půdy). Základním předpokladem vzniku škody v právním smyslu je tedy skutečnost, že narušená součást životního prostředí je předmětem vlastnického práva, jinými slovy, že má vlastníka, který se ocitá v postavení poškozeného. Ekologická újma jako nemajetková ztráta na ekosystému naproti tomu vzniká zcela nezávisle na majetkoprávních vztazích, tedy bez ohledu na to, zda narušená součást životního prostředí má, či nemá vlastníka. Pro posouzení vzniku ekologické újmy a její nápravu jsou případné vlastnické vztahy irelevantní; cílem právní úpravy v tomto případě není náhrada majetkové ztráty konkrétního poškozeného (typicky vlastníka), ale náprava poškozených ekosystémových funkcí, které slouží celé společnosti. Je přitom zřejmé, že v praxi budou poškození životního prostředí v mnoha případech vykazovat znaky jak škody, tak ekologické újmy (poškozený les, kontaminovaná půda). „Čistá“ ekologická újma však není nijak výjimečná, typickým příkladem je újma způsobená akvatickému ekosystému únikem znečišťujících látek do vod (ani vody, ani volně žijící živočichové nejsou dle českého práva předmětem vlastnického práva⁴, chybí zde tedy poškozený, kterému by byla způsobena škoda ve smyslu majetkové ztráty). Rozlišování škody a ekologické újmy má významné právní důsledky. Škoda je institutem soukromoprávním, jehož účelem je náhrada majetkové újmy způsobené konkrétní fyzické či právnické osobě. Oprávněným ze způsobené škody je poškozený (typicky vlastník poškozené součásti životního prostředí) a je plně na jeho uvážení, zda a v jaké formě bude odpovědnost za způsobenou škodu vymáhat. Ekologická újma naproti tomu je institutem veřejnoprávním a právní úprava odpovědnosti za ni slouží nikoliv k obnově narušené majetkové sféry konkrétní osoby, ale k obnově narušených ekosystémových funkcí. Oprávněným z ekologické újmy je stát, který ve vztahu k jejímu původci reprezentuje všechny své občany a jejich zájem na „řádném“ fungování ekosystémů. Vymáhání odpovědnosti není na rozdíl od škody otázkou volného uvážení, stát je povinen po původci požadovat nápravu ve formě upravené právními předpisy.⁵

b) Ekologická újma dle ZŽP vs. ekologická újma dle ZEÚ

Na první pohled by se mohlo zdát, že mladší a podrobnější zákon o ekologické újmě je prováděcím předpisem stručných a obecných ustanovení staršího zákona o životním prostředí, a to tím spíše, že zákon o životním prostředí v § 27, upravujícím odpovědnost za ekologickou újmu, na zvláštní zákony odkazuje.⁶ Ve skutečnosti tomu tak ale není, zákony vznikaly v různých dobách a s odlišným účelem a jsou na sobě zcela nezávislé (byť logicky se do určité míry překrývají). Zatímco zákon o životním prostředí představuje obecné, ideové východisko konceptu ekologické újmy, zákon o ekologické újmě je transpozicí směrnice 2004/35/ES, která s konceptem ekologické újmy dle zákona o životním prostředí nemá formálně nic společného, což dokládá jak samotná definice pojmu ekologická újma v této směrnici, resp. zákoně č. 167/2008 Sb., tak podmínky odpovědnosti, které oba zákony upravují odlišně.

Zatímco zákon o životním prostředí definuje ekologickou újmu obecně a relativně jednoduše jako (jakoukoliv) ztrátu nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů vznikající poškozením jejich slo-

4 Povrchové ani podzemní vody nejsou dle § 3 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách, předmětem vlastnictví a nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují. Volně žijící živočichové jsou považováni za *res nullius*, tedy věci ničí.

5 Podrobněji k rozdílům mezi odpovědností za škodu a odpovědností za ekologickou újmu srov. např. DAMOHORSKÝ M. a kol. (2010). *Právo životního prostředí*, 3. vydání. Praha: C.H.Beck, s. 81 a násl. ISBN 978-80-7400-338-7, nebo STEJSKAL V., VÍCHA O. (2009). *Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*. Praha: Leges, s. 22-26. ISBN 978-80-87212-07-3.

6 Srov. § 27 odst. 3 ZŽP: „Oprávněným ze způsobené ekologické újmy je stát; podrobnosti stanoví zákony České národní rady a Slovenské národní rady.“

žek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti, zákon o ekologické újmě přebírá poměrně komplikovanou definici obsaženou ve směrnici 2004/35/ES. Ekologickou újmou se podle tohoto zákona rozumí „nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo...“⁷, přičemž jsou dále specifikovány zdroje, jichž se právní úprava týká, a změny, které jsou považovány za relevantní. Jedná se na prvním místě o chráněné druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a chráněná přírodní stanoviště; změna v jejich případě musí mít závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu jejich ochrany. Dále jsou dotčeny vody, a to jak podzemní, tak povrchové, včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod; změna musí mít v tomto případě závažný nepříznivý účinek na ekologický, chemický nebo množství stav vody nebo na její ekologický potenciál. Třetím a posledním přírodním zdrojem, jehož nepříznivá změna je považována za ekologickou újmu, je půda; v úvahu je však bráno pouze znečištění, které „představuje závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj“⁸. Na ekologickou újmu způsobenou zábořem zemědělské či lesní půdy se právní úprava nevztahuje.

Ekologická újma dle zákona o ekologické újmě, resp. směrnice 2004/35/ES, je tedy pojmem mnohem užším než ekologická újma dle zákona o životním prostředí, když jednak nezahrnuje všechny přírodní zdroje (netýká se zejména nechráněných druhů rostlin a živočichů), jednak vyžaduje kvalifikovanou změnu dotčeného přírodního zdroje, ať už z hlediska kvalitativního (u půdy pouze znečištění, nikoliv též např. mechanické poškození nebo zastavení půdy), či kvantitativního (změna musí být vždy závažná, u půdy navíc musí představovat riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví, případný negativní vliv na živé organismy není brán v úvahu).

Obě právní úpravy se liší též ve stanovení okruhu povinných subjektů (dle zákona o životním prostředí může být za ekologickou újmu odpovědný každý, dle zákona o ekologické újmě se stanovení povinnosti vztahují v zásadě pouze na provozovatele činnosti zařazené v seznamu provozních činností uvedeném v příloze č. 1 zákona⁹), v podmínkách odpovědnosti (zákon o životním prostředí předpokládá vznik odpovědnosti pouze v případě, že je ekologická újma způsobena protiprávním jednáním¹⁰, zákon o ekologické újmě se uplatní i v případě ekologické újmy způsobené činností v souladu s právem¹¹) i v obsahu povinností uložených původci ekologické újmy (pro oba zákony je společné hierarchické vymezení způsobů nápravy, kdy primární je obnova poškozeného ekosystému, resp. přírodního zdroje, a sekundární určitá forma kompenzace, zákon o ekologické újmě je však mnohem podrobnější a na rozdíl od zákona o životním prostředí nepočítá s náhradou újmy v penězích).

c) Ekologická újma v platné právní úpravě vs. ekologická újma v MHB

Metoda hodnocení biotopů používá pojem *ekologická újma* ve smyslu (jakéhokoliv) znehodnocení či narušení přírodního či přírodě blízkého biotopu lidskou činností. V tomto smyslu se tedy velmi blíží pojmu ekologická újma dle zákona o životním prostředí (který však zahrnuje i poškození jiných složek ekosystémů, např. usmrcení jednoho jedince klíčového druhu). Vztah k pojmu ekologická újma dle zákona o ekologické újmě je složitější: ekologická újma pro potřeby metody hodnocení biotopů je významově užší v tom smyslu, že nezahrnuje změny na chráněných druzích rostlin a živočichů, půdě či vodách, které zároveň neznamenají narušení biotopu jako takového (např. usmrcení několika

7 § 2 písm. a) ZEÚ.

8 § 2 písm. a) bod 3 ZEÚ.

9 Srov. § 4 a přílohu č. 1 ZEÚ. Činnosti uvedené v příloze zahrnují provozování zařízení podléhajících vydání integrovaného povolení dle zákona č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, provozování zařízení k nakládání s odpady dle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech, nakládání s vodami dle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a další. Povinnosti se přitom na provozovatele vztahují bez ohledu na soukromou či veřejnou povahu činnosti a její ziskový či neziskový charakter.

10 Srov. § 27 odst. 1 ZZP: „Každý, kdo poškozením životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen...“.

11 Výjimku z tohoto obecného pravidla představuje ustanovení § 5, které pro případ újmy na chráněných druzích či stanovištích rozšiřuje okruh povinných subjektů i na provozovatele činností neuvedených v příloze č. 1 ovšem pouze za předpokladu, že újma byla způsobena výkonem činnosti v rozporu s právními předpisy.

jedinců chráněného druhu či za určitých podmínek znečištění podzemních vod), a současně širší, neboť pokrývá i narušení biotopů, která se do definice ekologické újmy dle zákona o ekologické újmě nevejdou (ať už proto, že se netýkají přírodních zdrojů, které zákon bere v úvahu, nebo proto, že k narušení dochází jiným způsobem, než který zákon považuje za relevantní; příkladem může být poškození lesního ekosystému, který není předmětem zvláštní ochrany, nebo využití původně zemědělského pozemku pro stavební účely). Vztah ekologické újmy dle metody hodnocení biotopů a platné české právní úpravy lze zjednodušeně vyjádřit následujícím obrázkem:

Je třeba zdůraznit, že uvedený vztah bere v úvahu pouze obsah pojmu *ekologická újma*, nikoliv též odpovědnost za ekologickou újmu, resp. obecně povinnosti, které původci ekologické újmy vzniknou.

2.2. Existující právní nástroje zohledňující ekologickou újmu

Přestože pojem *ekologická újma* nalezneme hned ve dvou právních předpisech, je česká právní úprava tohoto konceptu pouze útržkovitá. Relativně komplexní úpravu přináší zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, jak bylo ale vysvětleno výše, vztahuje se tento zákon pouze na ekologickou újmu splňující přesně vymezená kritéria, mezi něž patří zejména charakter narušeného přírodního zdroje a intenzita narušení. Ekologická újma, která se netýká vyjmenovaného přírodního zdroje, resp. nedosahuje stanovené intenzity, stejně jako ekologická újma způsobená činnostmi neuvedenou v příloze č. 1 zákona o ekologické újmě, není tímto zákonem dotčena a vztahují se na ni pouze obecné nástroje upravené jinými právními předpisy z oblasti práva životního prostředí.

Vzhledem k šíři konceptu ekologické újmy (v obecném smyslu je za ni považováno jakékoliv narušení ekosystémů lidskou činností) lze s jistým zjednodušením říci, že jej zohledňují všechny nástroje práva životního prostředí, neboť jejich podstatou je regulovat lidskou činnost, která ekologickou újmu způsobuje. S ohledem na cíl tohoto příspěvku se dále ve stručnosti zaměříme na dva základní typy nástrojů, které jsou z hlediska ekologické újmy relevantní: nástroje (kvazi)odpovědnosti a ekonomické.

a) (Kvazi)odpovědnostní nástroje: nápravná opatření a sankce

Odpovědnostní nástroje jsou nástroje, které se dle platné právní úpravy uplatní v případě, kdy je protiprávním jednáním způsobena ekologická újma určité intenzity, resp. kdy narušení ekosystému přesáhne tzv. míru únosného zatížení, která je stanovena právními předpisy¹². Taková ekologická újma je závadným stavem, tedy stavem v rozporu s právem (protiprávním stavem), a osobě, která ji způsobila, vznikají nové, odpovědnostní povinnosti, jejichž podstatou je jednak ekologickou újmu napravit, jednak vyhovět sankci uložené za porušení právní normy (typicky zaplatit pokutu). Nápravná opatření a sankce se tedy vzájemně nevyklučují, ale naopak doplňují.

Nápravná opatření jsou stěžejním nástrojem řešení ekologické újmy, která již nastala¹³. Jak již vyplývá z jejich názvu, je cílem nápravných opatření způsobenou ekologickou újmu napravit. Obecná pravidla pro nápravu ekologické újmy jsou stanovena v již zmíněném § 27 odst. 1 zákona č. 17/1992

12 Srov. § 11 ZŽP, podle něhož „[ú]zemí nesmí být zatěžováno lidskou činností nad míru únosného zatížení“. Ustanovení § 12 upřesňuje, že „[p]řípustnou míru znečišťování životního prostředí určují mezní hodnoty stanovené zvláštními předpisy; tyto hodnoty se stanoví v souladu s dosaženým stavem poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí a aby nebyly ohrožovány další živé organismy a ostatní složky životního prostředí.“ Byť zákon hovoří o „přípustné míře znečišťování“, je zřejmé, že požadavek stanovení mezních hodnot se vztahuje nejen na znečišťování, ale na jakoukoliv činnost, která znamená zatížení životního prostředí.

13 V tomto směru doplňují preventivní opatření, jejichž cílem je ekologické újmě předejít a mezi něž patří například podmínky provozu zařízení s negativním vlivem na životní prostředí (typicky emisní limity a jiná opatření k omezení negativního vlivu). Preventivní opatření jsou základem ochrany životního prostředí, jejich analýza však přesahuje zaměření tohoto příspěvku. K tématu srov. např. PRŮCHOVÁ I., BAHÝLEOVÁ L. (2012). K prevenci vzniku environmentálních újem. In: JANČÁŘOVÁ I., VOMÁČKA V. (eds.) (2012). Odpovědnost v právu životního prostředí. Sborník příspěvků z konference, Brno, září 2012. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, svazek 429. s. 9-34. ISBN 978-80-210-6037-1.

Sb., o životním prostředí: tomu, kdo ekologickou újmu protiprávním jednáním způsobil, vzniká na prvním místě povinnost obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části, teprve není-li to možné či z vážných důvodů účelné, přichází v úvahu jiná forma nápravy, označená zákonem jako *náhradní plnění*. Tímto plněním se rozumí opatření kompenzující vzniklou ztrátu, jehož přesná povaha záleží na konkrétní situaci (typicky se může jednat o výsadbu několika nových stromů za pokácení jednoho vzrostlého jedince). Není-li ani náhradní plnění možné, uvádí zákon o životním prostředí na třetím místě povinnost nahradit ekologickou újmu v penězích¹⁴, ve věci výpočtu a dalších podrobností přitom odkazuje na prováděcí právní předpis, který však nebyl dosud (za více než 25 let od účinnosti zákona) přijat.

Přestože se pojem *ekologická újma* v tzv. složkových předpisech (tj. předpisech, jejichž cílem je ochrana jednotlivých složek životního prostředí¹⁵) až na výjimky¹⁶ objevuje pouze v souvislosti s odkazy na zákon č. 167/2008 Sb., je právní úprava nápravných opatření jejich běžnou součástí¹⁷. Zpravidla je vztahují k závadnému stavu způsobenému na chráněné složce (tedy k *de facto* ekologické újmě, ačkoliv tento výraz nepoužívají) jednáním v rozporu s právními předpisy a jejich přesný obsah ponechávají na určení orgánu, který o jejich uložení rozhoduje¹⁸.

Samostatnou a zdaleka nejpropracovanější úpravu nápravných opatření pochopitelně obsahuje zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, jehož je náprava ekologické újmy samou podstatou. Je třeba zdůraznit, že v případě tohoto zákona se nejedná o „pravé“ odpovědnostní nástroje, ale o nástroje, které bychom mohli označit jako „kvaziodpovědnostní“, neboť se uplatňují bez ohledu na to, zda k ekologické újmě došlo povolenou činností či protiprávním jednáním. V případě vzniku nebo zjištění ekologické újmy je provozovatel povinen „*neprodleně provést veškerá proveditelná nápravná opatření k okamžité kontrole, omezení, odstranění nebo jinému zvládnutí znečišťujících látek nebo jiných škodlivých faktorů, jejichž cílem je omezit ekologickou újmu a nepříznivé účinky na lidské zdraví nebo předejít dalšímu rozšiřování ekologické újmy, nepříznivým účinkům na lidské zdraví nebo dalšímu zhoršení funkcí přírodních zdrojů*“¹⁹. Kromě těchto bezprostředních nápravných opatření, jejichž účelem je okamžitě zareagovat na vznikající ekologickou újmu a omezit její rozsah, je provozovatel dále povinen provést následná nápravná opatření, jejichž účelem je

14 Zákon doplňuje, že „[s]ouběh těchto náhrad se nevylučuje“. Na první pohled se může zdát, že se toto pravidlo vylučuje se základní podmínkou uplatnění náhradního plnění, resp. peněžní náhrady, kterou je skutečnost, že jiná forma nápravy není možná. Je zřejmé, že souběh bude vyloučen v případě, kdy bude možné narušený ekosystém uvést do původního stavu (k náhradnímu plnění ani peněžní kompenzaci v takovém případě není důvod). Lze si jej ale představit v případě náhradního plnění, kterým nedojde k plné kompenzaci vzniklé ztráty, peněžní náhrada by tak sloužila k „dovornání“ části, kterou by se nepodařilo kompenzovat (příkladem může být pokácení vzrostlého stromu, což je ekologická újma, kterou nelze uvést do původního stavu, nápravné opatření by spočívalo ve vysázení několika mladých stromků, které ale nejsou schopny vzniklou ztrátu plně kompenzovat, rozdíl mezi ekologickou hodnotou stromu a ekologickou hodnotou vysázených stromků by byl odpovědnou osobou nahrazen v penězích).

15 Jedná se zejména o zákony zaměřené na ochranu pěti základních složek životního prostředí, tedy ovzduší, vody, půdy, lesa a přírody a krajiny, kterými jsou zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách, zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

16 Touto výjimkou je zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který pojem ekologická újma používá ve vztahu ke ztrátě způsobené (povoleným) pokácením dřeviny rostoucí mimo les (srov. § 9 odst. 1). Zákon zároveň upravuje nápravné opatření, jež má sloužit ke kompenzaci způsobené ekologické újmy, kterým je přiměřená náhradní výsadba (osobě, které bylo povoleno kácení, ji ukládá orgán ochrany přírody).

17 Srov. § 42 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (opatření k nápravě závadného stavu na vodách), § 3c zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (opatření k nápravě závadného stavu na zemědělské půdě), § 51 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (opatření k odstranění nedostatků zjištěných orgány státní správy lesů, včetně opatření ke zlepšení stavu lesů a plnění jejich funkcí), či § 86 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

18 Výjimkou je v tomto směru zákon o ochraně přírody a krajiny, který výslovně uvádí, že poškozenou část přírody a krajiny je třeba primárně navrátit do původního stavu a teprve není-li to možné a účelné, umožňuje příslušnému orgánu uložit povinnému, aby provedl „*přiměřená náhradní opatření k nápravě*“, jejichž „*účelem je kompenzovat, byť jen zčásti, následky nedovoleného jednání*“ (srov. § 86 odst. 1 a 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

19 Viz § 7 odst. 1 ZEÚ.

napravit ekologickou újmu, k níž již došlo, a která jsou provozovateli ukládána v řízení o uložení nápravných opatření vedeném příslušným orgánem^{20,21}

Sankce jsou v právu životního prostředí velmi významným nástrojem, z hlediska ekologické újmy je však jejich role pouze sekundární, neboť jejich účelem je potrestat pachatele, resp. působit výchovně na společnost, nikoliv nahradit ekologickou újmu. Jednotlivé skutkové podstaty (typová vymezení) přestupků spolu se sankcemi (ve formě pokut), jež lze za jejich spáchání uložit, nalezneme v jednotlivých právních předpisech. Sankce může být zpravidla uložena i v případě nesplnění povinnosti provést nápravné opatření k odstranění či zmírnění ekologické újmy. V případě kvalifikované ekologické újmy si lze představit i uplatnění odpovědnosti za některý z trestných činů upravených v hlavě VIII (Trestné činy proti životnímu prostředí) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku; sankcí v takové případě může být trest odnětí svobody, zákazu činnosti či propadnutí věci.²²

V principu platí, že závažnost způsobené ekologické újmy by se měla promítnout ve výši uložené sankce, v praxi je však zohlednění způsobené ztráty v případech, kdy došlo „pouze“ k narušení ekosystémů a nikoliv též k majetkové škodě, obtížné. Příkladem za všechny může být pokuta ve výši 1,7 milionu Kč uložená v roce 2016 společnosti ZS Vilémov, a.s. za úhyn osmi a půl tisíce kriticky ohrožených raků říčních v řece Doubravce v důsledku úniku pesticidu z vnitropodnikové kanalizace²³. Při neexistenci komplexních pravidel pro vyjádření ekonomické (peněžní) hodnoty způsobené ztráty (tedy pro kvantifikaci ekologické újmy), spočívající nejen v úhynu raků, ale ve zničení veškerého života v 6,5 km dlouhém úseku řeky, je takřka nemožné říci, zda je uložená sankce odpovídající.

b) Ekonomické nástroje, zejména poplatky za zábor půdy

Jako ekonomické nástroje (anglicky *market-based instruments*) označujeme nástroje, které chování adresátů ovlivňují nepřímou (označovány jsou také jako *nástroje nepřímého působení*) tím, že ekonomicky znevýhodňují chování s negativním vlivem na životní prostředí (tzv. nástroje negativní stimulace, typicky poplatky, dále například daně či povolenky na emise skleníkových plynů), resp. zvyhodňují chování s vlivem pozitivním (tzv. nástroje pozitivní stimulace, typicky nejruznější dotace, příspěvky a granty). Je třeba zdůraznit, že ekonomické nástroje se uplatňují primárně u chování v souladu s právem: nenařizují adresátovi určitý způsob chování, ale ekonomicky jej k němu motivují. Ekonomické nástroje v tomto směru doplňují nástroje přímého působení (anglicky *command-and-control instruments*, v české právní doktríně nazývané administrativněprávní), jako jsou příkazy a zákazy. Základními funkcemi ekonomických nástrojů jsou funkce motivační (motivují k environmentálně šetrnějšímu chování), kompenzační (kompenzují ekologickou újmu vznikající chováním s negativním vlivem na životní prostředí), internalizační (internalizují negativní externalitu vznikající chováním s negativním vlivem na životní prostředí, tedy je převádějí do nákladů

20 Řízení o uložení preventivních opatření nebo nápravných opatření zahájí příslušný orgán z moci úřední, jakmile se dozví o skutečnosti, která nasvědčuje tomu, že mohlo dojít k ekologické újmě nebo pokud bezprostředně hrozí její vznik, případně je lze zahájit na základě odůvodněné žádosti, kterou mohou podat fyzické a právnické osoby, které jsou ekologickou újmu dotčeny nebo u nichž je takové dotčení pravděpodobné. Srov. § 8 odst. 1 a 2 ZEÚ.

21 Podrobněji k právní úpravě nápravných opatření v zákoně o ekologické újmě srov. např. HUMLÍČKOVÁ P. (2012). Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In: *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011. Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, s. 193-203. ISBN 978-80-246-2091-6, nebo STEJSKAL V., VÍCHA O. (2009), s. 88 a násl.

22 Obecně k deliktární odpovědnosti v ochraně životního prostředí srov. např. DAMOHORSKÝ M. (2012). Deliktární odpovědnost v ochraně životního prostředí. In: *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011. Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, s. 11-18. ISBN 978-80-246-2091-6. Podrobněji k jednotlivým trestným činům proti životnímu prostředí srov. JELÍNEK J. a kol. (2016). *Trestní právo hmotné*. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 2. 2016. Praha: Leges, s. 774-802. ISBN 978-80-7502-120-5.

23 Viz STREICHSBIEROVÁ E. *ZA ÚHYN OSMI TISÍC RAKŮ V ŘECE DOUBRAVCE PADLA JEDNA Z NEJVYŠŠÍCH POKUT*. iDNES.cz. 18. března 2016 [cit. 11-09-2017]. Dostupné z: http://jihlava.idnes.cz/zemedelska-spolecnost-vilemov-dostala-druhou-pokutu-pdw-/jihlava-zpravy.aspx?c=A160318_160644_jihlava-zpravy_evs.

původce) a fiskální (přispívají k získávání finančních prostředků, jež mohou být využity pro ochranu životního prostředí).²⁴

Stěžejním ekonomickým nástrojem v právu životního prostředí jsou poplatky. Na rozdíl od daní představují poplatky ekvivalentní a účelové platby, jsou tedy placeny za určitou konkrétní veřejnou službu, resp. užívání určitého veřejného statku (v našem případě složky životního prostředí či přírodního zdroje), a výnos z nich by měl být účelově vázán na podporu dané veřejné služby, resp. obnovu či údržbu daného veřejného statku (v našem případě životního prostředí či přírodního zdroje). V české právní úpravě je zakotveno několik druhů poplatků týkajících se činností s negativním vlivem na životní prostředí, žádný z nich se však nevztahuje přímo na ekologickou újmu způsobenou na ekosystému, resp. biotopu. Do jisté míry je narušení konkrétního biotopu zohledněno pouze v odvodu²⁵ za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, resp. v poplatku za odnětí pozemku plnění funkcí lesa, v ostatních případech existuje vztah poplatku a ekologické újmy pouze v obecné rovině²⁶.

Odvod za odnětí zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu (dále též jen „ZPF“) je upraven v § 11 a násl. zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (dále též jen „ZOZPF“) ²⁷. Platí jej osoba, které svědčí oprávnění k záměru, pro který byl vydán souhlas s odnětím zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu²⁸, a to ve výši stanovené rozhodnutím orgánu ochrany ZPF. Výše odvodu je určena výměrou (kvantitativní kritérium) a vlastnostmi (kvalitativní kritérium) odnímaného pozemku a vypočte se dle sazebníku, který je součástí přílohy k zákonu o ochraně zemědělského půdního fondu. Východiskem pro určení výše odvodu je cena zemědělských pozemků podle bonitovaných půdně ekologických jednotek (dále též jen „BPEJ“) stanovená v korunách českých za metr čtvereční plochy tzv. oceňovací vyhláškou č. 441/2013 Sb.²⁹ V případě, že odnětím půdy bude negativně ovlivněn některý z faktorů životního prostředí vyjmenovaných v části B přílohy, vynásobí se tato cena stanovenou ekologickou vahou takového vlivu. Faktory životního prostředí negativně ovlivněné odnětím půdy ze ZPF jsou určeny charakterem území, v němž se odnímaná půda nachází (jedná se například o území se zvláštní ochranou dle zákona o ochraně přírody a krajiny či zákona o vodách). Cena pozemku určená dle oceňovací vyhlášky vynásobená případně ekologickou vahou negativního environmentálního vlivu tvoří tzv. základní sazbu odvodů za odnětí. Výsledná sazba je určena tak, že se základní sazba vynásobí koeficientem ochrany zemědělské půdy.³⁰ Příjem z odvodů se dělí mezi státní rozpočet (55%), Státní fond životního prostředí ČR (15%) a obec, na jejímž území se odnětá zemědělská půda nachází (30%). Odvody, které jsou příjmem obce, mohou být použity jen

24 Podrobněji k ekonomickým nástrojům a jejich srovnání s nástroji administrativněprávními viz např. DAMOHORSKÝ M. a kol. (2010), s. 41 a násl.

25 Přestože zákonodárce zvolil pro označení tohoto ekonomického nástroje pojem *odvod*, povahou se jedná o typický poplatek.

26 Mezi tyto ostatní případy můžeme řadit poplatky dle zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší (poplatek za znečišťování ovzduší dle § 15), poplatky dle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (poplatek za odebrané množství podzemní vody dle § 88, poplatky za vypouštění odpadních vod do vod povrchových dle § 89 a násl. a poplatek za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních dle § 100; specifickou povahu má platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí dle § 101), a poplatky dle zákona č. 185/2001 Sb., o odpadech (poplatky za uložení odpadů na skládku dle § 45 a násl.; specifickou povahu má poplatek za komunální odpad dle § 17a zákona o odpadech, resp. poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů dle § 10b zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích).

27 Zákon rozlišuje trvalé a dočasné odnětí pozemku ze ZPF, přičemž dočasné odnětí je možné jen v případě, že po ukončení účelu odnětí bude dotčená plocha rekultivována podle schváleného plánu rekultivace tak, aby mohla být vrácena do zemědělského půdního fondu (§ 9 odst. 3 ZOZPF).

28 Se stanovenými výjimkami je souhlas s odnětím pozemku ze ZPF nezbytný pro každé využití zemědělské půdy pro nezemědělské účely, typicky pro výstavbu (srov. § 9 ZOZPF). Za zemědělskou půdu jsou přitom považovány jak zemědělsky obhospodařované pozemky (orná půda, vinice, chmelnice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty), tak půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není (srov. § 1 odst. 2 ZOZPF).

29 Základní ceny zemědělských pozemků podle BPEJ jsou uvedeny v příloze č. 4 vyhlášky č. 441/2013 Sb.

30 Zemědělská půda se podle kvality rozděluje do 5 tříd ochrany zemědělského půdního fondu. Koeficienty ochrany zemědělské půdy činí 9 pro I. třídu, 6 pro II. třídu, 4 pro III. třídu a 3 pro IV. a V. třídu.

pro zlepšení životního prostředí v obci a pro ochranu a obnovu přírody a krajiny³¹; pro část odvodů, jež jsou příjmem státního rozpočtu, žádné účelové určení stanoveno není.

Poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa je upraven v § 17 a násl. zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (dále též jen „LesZ“), a v principu je konstruován velmi podobně jako odvod za odnětí pozemku ze ZPF³². Platí jej osoba, které bylo povoleno odnětí, a to ve výši stanovené rozhodnutím orgánu státní správy lesů. Obdobně jako v případě odvodu za odnětí pozemku ze ZPF, je i poplatek za odnětí lesního pozemku určen na základě kvantitativního a kvalitativního kritéria, přičemž kvantitativním kritériem je výměra a kvalitativním průměrná produkce dřeva a jeho cena spolu s tzv. faktorem ekologické váhy lesa³³. Příjem z poplatků se dělí mezi Státní fond životního prostředí ČR (60%) a obec, na jejímž území se odňatá lesní půda nachází (40%). Poplatek, který je příjmem obce, může být použit jen pro zlepšení životního prostředí v obci nebo pro zachování lesa³⁴.

Jak odvod za odnětí zemědělské půdy ze ZPF, tak poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa zohledňují do jisté míry ekologickou újmu, která je způsobena využitím dotčeného pozemku pro nezemědělské, resp. nelesní, účely, z hlediska metody hodnocení biotopů se však nejedná o zohlednění dostatečné. Pomineme-li řadu ne zcela odůvodněných výjimek, které se zejména u odvodu za odnětí zemědělské půdy uplatňují, odráží způsob výpočtu obou ekonomických nástrojů především produkční vlastnosti odnímané půdy. Bonitovaná půdně ekologická jednotka, na níž je založen výpočet odvodu u zemědělské půdy, vyjadřuje její agroekologickou a ekonomickou charakteristiku, tedy její produkční schopnost, nikoliv její přírodní hodnotu. Obdobně poplatek za odnětí pozemku plnění funkcí lesa, jehož základem je hodnota dřevní hmoty jako tržní komodity, odráží především produkční funkci lesů. Ekologický význam půdy a mimoprodukční funkce lesů jsou sice zohledněny v koeficientech „ekologické váhy“, které do výpočtu odvodu, resp. poplatku, vstupují, tyto se však (výrazněji) uplatní pouze v případě území se zvláštním režimem ochrany. Výše těchto koeficientů navíc nevychází z reálné ekologické hodnoty dotčeného území (jehož podoba bude trvalým odnětím nenávratně změněna), ale je zákonodárcem stanovena víceméně arbitrárně (zohledňuje pouze vzájemnou relativní hodnotu jednotlivých typů území se zvláštním režimem ochrany, na ekologicky hodnotnější území se tedy vztahují vyšší koeficienty). Bude-li půda odnímána na plochách bez zvláštního režimu ochrany, bude navýšení odvodu, resp. poplatku, nulové či pouze minimální.

3. Možnosti zavedení MHB do právního řádu ČR

Účelem této části našeho příspěvku není navrhnout konkrétní změny, jež by zavedení metody hodnocení biotopů do českého právního řádu přineslo, ale nastínit možnosti, které uplatnění této metody nabízí, a jejich právní souvislosti. Metoda by dle našeho názoru našla uplatnění ve třech hlavních směrech: v rámci preventivních nástrojů při hodnocení dopadů záměrů na životní prostředí a následného určování podmínek jejich realizace, dále jako základ nového ekonomického nástroje zohledňujícího plánovanou ekologickou újmu způsobenou na biotopech (ekosystémech) povolenou činností a konečně jako doplněk systému odpovědnosti za ekologickou újmu jako protiprávní stav.

3.1. MHB jako nástroj prevence poškozování životního prostředí

Metoda hodnocení biotopů by v první řadě mohla nalézt uplatnění v rámci preventivních nástrojů ochrany životního prostředí, konkrétně ve fázi povolování záměrů, jež by mohly negativně ovlivnit životní prostředí. Požadavek na kvantifikaci (ocenění) ekologické újmy způsobené zamýšleným záměrem by mohl být součástí povinností uložených osobě, jež hodlá záměr realizovat. Takové ocenění by pak bylo jedním z podkladů k žádosti o vydání příslušných povolení, resp. souhlasů. Přínosné by bylo zejména u záměrů, jejichž součástí by byla změna způsobu využívání zemědělských nebo les-

31 Srov. § 11b odst. 5 ZOZPF.

32 Stejně jako v případě odnětí pozemku ze ZPF může být i odnětí pozemku plnění funkcí lesa trvalé či dočasné.

33 Faktor ekologické váhy lesa je uveden v tabulce v příloze k lesnímu zákonu a pohybuje se od hodnoty 1,4 pro les hospodářský po hodnotu 5 pro nejcennější lesy ochranné a zvláštního určení. K rozdělení lesů dle převažujících funkcí do kategorií ochranné, zvláštního určení a hospodářské srov. § 6 až 9 LesZ.

34 Srov. § 17 odst. 4 LesZ.

ních pozemků, a to zvláště k účelům bez vegetačního krytu (k výstavbě)³⁵. Kvantifikace negativních vlivů na dotčených biotopech by byla snadno uchopitelným ukazatelem závažnosti záměru a významné části jeho negativních externalit, usnadnila by porovnávání variantních řešení a přispěla by mimo jiné i k větší srozumitelnosti a transparentnosti správních procesů a jejich výstupů. V případě zavedení poplatku za újmu na biotopech uvažovaného v následující kapitole by kvantifikace ekologické újmy byla základem pro jeho výpočet.

Z hlediska nutných změn právní úpravy by bylo nejsnazší začlenění metody hodnocení biotopů do procesu hodnocení vlivů na životní prostředí (*environmental impact assessment*, EIA). Předmětem posuzování dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (dále též jen „EIAZ“), jsou v zákoně vymezené záměry a koncepce, jejichž provedení by mohlo závažně ovlivnit životní prostředí. Využití metody hodnocení biotopů u posuzování koncepcí by pravděpodobně bylo omezené, protože se jedná o obecné dokumenty, u nichž přesný vliv na konkrétní biotop zpravidla nebude zřejmý³⁶, plné uplatnění by však našla u hodnocení konkrétních záměrů. Oznamovatel (osoba, která hodlá provést záměr) by byl v takovém případě povinen předložit v rámci dokumentace k záměru (jako nejvýznamnějšímu podkladu v procesu EIA) též výpočet ekologické újmy na biotopech, k níž realizací záměru dojde, a to u všech jeho případných variant. Vzhledem k možnosti kvantifikovat i procesy zhodnocování přírody a krajiny by byla metoda vhodná i pro hodnocení plánů rekultivací a revitalizací, jež jsou u některých záměrů standardní součástí dokumentace (těžba, skládky odpadů). Z hlediska legislativně technického by požadavek na ocenění předpokládané ekologické újmy na biotopu v důsledku realizace záměru mohl být začleněn do přílohy č. 4 zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, která stanoví náležitosti dokumentace.³⁷

Využití metody pro záměry, které nepodléhají procesu EIA, resp. o nichž by bylo ve zjišťovacím řízení rozhodnuto, že nebudou posuzovány, neboť nemůžou mít významný vliv na životní prostředí³⁸, by vyžadovalo významnější změny právní úpravy. Je ale bezpochyby představitelné, že by kvantifikace předpokládané ekologické újmy na biotopech byla jedním z povinných podkladů žádosti o vydání správního aktu nezbytného pro realizaci zamýšleného záměru. Požadavek na předložení výpočtu ekologické újmy by tak mohl být včleněn do zákona o ochraně zemědělského půdního fondu³⁹, příslušné prováděcí vyhlášky k zákonu o lesích⁴⁰ či příslušné prováděcí vyhlášky k zákonu č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)⁴¹. Kromě právních předpisů zaměřených na ochranu zemědělské a lesní půdy by požadavek na kvantifikaci ekologické újmy na biotopu měl být samozřejmě reflektován i samotnou právní úpravou ochrany přírody a krajiny, například v rámci tzv. biologického hodnocení. Biologické hodnocení je povinen provést ten, kdo v rámci výstavby nebo jiného užívání krajiny zamýšlí uskutečnit závažné zásahy, které by se mohly

35 Nikoliv však výlučně. Jednou z výhod metody hodnocení biotopů je skutečnost, že umožňuje kvantifikovat prakticky jakékoliv změny, které v důsledku lidské činnosti v biotopu nastanou. Je tedy možné ocenit jak ekologickou újmu, která vznikne zastavením původně zemědělské či lesní půdy, tak takovou, k níž dojde pouhou změnou kultury (např. přeměna trvalého travního porostu na ornou půdu).

36 U některých koncepcí si však lze využití této metody představit, příkladem jsou zejména koncepce z oblasti územního plánování, které v některých případech stanoví relativně konkrétní způsoby využití částí řešeného území (např. při vymezení koridorů veřejné dopravní a technické infrastruktury).

37 Konkrétně by takový údaj měl být součástí části D obsahující Komplexní charakteristiku a hodnocení vlivů záměru na veřejné zdraví a životní prostředí.

38 Připomeňme, že zjišťovací řízení je po oznámení záměru druhou fází procesu EIA, jejímž účelem je u tzv. fakultativně posuzovaných (tedy méně významných) záměrů primárně zjistit, zda vůbec mohou mít významný vliv na životní prostředí a zda je tedy třeba posuzování provést. Zatímco u tzv. obligatorně posuzovaných (významnějších) záměrů je zjišťovací řízení pouze jednou z fází procesu, u fakultativně posuzovaných záměrů může proces ve zjišťovacím řízení skončit. Podrobněji srov. § 7 EIAZ.

39 Srov. § 9 odst. 6 ZOZPF, který uvádí podklady, jež je nezbytné předložit k žádosti o souhlas s odnětím zemědělské půdy ze ZPF.

40 Náležitosti žádosti o odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa (či omezení jejich využívání k tomuto účelu) jsou stanoveny v § 1 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 77/1996 Sb., o náležitostech žádosti o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa.

41 Kvantifikace ekologické újmy by v tomto případě byla jedním z podkladů návrhu na stanovení dobývacího prostoru, které vymezuje § 2 odst. 4 vyhlášky Českého báňského úřadu č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech.

dotknout chráněných zájmů. O nezbytnosti biologického hodnocení (a tedy povinnosti ho provést) rozhoduje orgán ochrany přírody příslušný k povolení zamýšleného zásahu.⁴² Jedná se o přírodovědný průzkum pozemků dotčených záměrem a písemné hodnocení vlivu zamýšleného zásahu na rostliny a živočichy. Výsledná zpráva „obsahující zjištění, popis a vyhodnocení současného stavu krajiny a předpokládaných přímých i nepřímých vlivů investorem zamýšleného užívání krajiny z hlediska vlivu na rostliny a živočichy“⁴³ následně slouží jako jeden z podkladů pro rozhodování orgánu ochrany přírody. Požadavek na kvantifikaci ekologické újmy způsobené zamýšleným zásahem by mohl být doplněn do náležitostí biologického hodnocení upravených prováděcí vyhláškou k zákonu o ochraně přírody a krajiny.⁴⁴

3.2. MHB jako základ nového poplatku za újmu na biotopech

Další možností uplatnění metody hodnocení biotopů (která úzce souvisí s možností analyzovanou v předchozí kapitole) je zavedení nového ekonomického nástroje, poplatku za újmu na biotopech.

Obdobně jako další environmentální poplatky by i poplatek za újmu na biotopech směřoval primárně na jednání v souladu s právem (povolené) a jeho hlavním účelem by bylo motivovat osobu, která hodlá realizovat záměr (činnost) s negativním vlivem na biotopy, k výběru varianty, u níž by tento vliv byl nejmenší. Obdobně by též plnil kompenzační a internalizační funkci, tedy by kompenzoval způsobenou ekologickou újmu a přenášel náklady za újmu na biotopech, které by jinak nesla celá společnost, do nákladů osoby realizující záměr. Základní poplatek by se počítal jako rozdíl hodnoty biotopů před realizací záměru a po ní. Osoba realizující záměr by přitom měla možnost konečnou výši poplatku ovlivnit nejen výběrem nejšetrnější varianty, ale po schválení příslušným orgánem též provedením kompenzačních opatření v jiné části zájmového území.

Vzhledem k tomu, že daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona⁴⁵, vyžádalo by si zavedení poplatku za újmu na biotopech buď přijetí samostatného zákona, nebo změnu některého ze stávajících zákonů. Vzhledem k charakteru tohoto poplatku a stávající metodě právní úpravy jiných environmentálních poplatků se jako vhodnější jeví druhá varianta, a to vložení právní úpravy poplatku do zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Tato změna právní úpravy by si pochopitelně vyžádala i změnu v působnosti orgánů ochrany přírody, kdy by musel být určen orgán kompetentní rozhodovat jak o konečné výši poplatku, tak o schválení navržených kompenzačních opatření. Příjemcem poplatku by měl být Státní fond životního prostředí, případně v kombinaci s územními samosprávnými celky (zejména obcemi), u nichž by využití prostředků bylo účelově vázáno na zlepšování životního prostředí, resp. funkcí ekosystémů.

Zavedení poplatku za újmu na biotopech by nebylo zcela bez konsekvencí pro existující nástroje práva životního prostředí. Stěžejní otázkou by byl vztah k ekonomickým nástrojům uplatňujícím se v případě záborů zemědělské a lesní půdy, tedy k odvodu za odnětí zemědělské půdy ze ZPF a poplatku za odnětí pozemku plnění funkcí lesa, o nichž bylo pojednáno výše. Vzhledem k tomu, že oba tyto nástroje zohledňují do jisté míry negativní vlivy odnětí půdy na ekosystémy, je zřejmé, že by v jejich konstrukci muselo dojít ke změně, aby osoba, jež hodlá záměr realizovat, neplatila dvakrát za totéž. Taková změna by ale neměla být nijak složitá, vzhledem k tomu, že v základní sazbě odvodu, resp. poplatku, je zohledňována především produkční funkce odnímané půdy. Problémem by neměl být ani vztah k zákonu o ekologické újmě, neboť účel obou právních úprav by byl odlišný: zatímco poplatek za ekologickou újmu na biotopech by řešil újmu, s níž by se od začátku počítalo jako s nutným vedlejším nákladem záměru (a jednou z jeho funkcí by bylo tuto újmu a negativní externalitu kompenzovat a internalizovat), účelem zákona o ekologické újmě je náprava přesně definovaných závažných změn přírodních zdrojů, s nimiž se při povolování provozních činností, na něž se zákon vztahuje, nepočítá, resp. jež při tomto povolování nejsou nijak zohledněny (každá právní úprava by tedy směřovala na odlišný typ ekologické újmy).

42 Viz § 67 odst. 1 ZOPK.

43 § 18 odst. 1 vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

44 Srov. § 18 odst. 3 vyhlášky č. 395/1992 Sb.

45 Srov. čl. 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod (usnesení č. 2/1993 Sb.).

3.3. MHB jako doplněk systému odpovědnosti za ekologickou újmu

Metoda hodnocení biotopů by konečně mohla nalézt uplatnění i v oblasti odpovědnosti za ekologickou újmu, tedy v případech, kdy by ekologická újma nebyla plánovaným důsledkem povolené činnosti, ale protiprávním stavem. Jak bylo výše uvedeno, zákon o životním prostředí počítá již od roku 1992 s náhradou ekologické újmy v penězích⁴⁶; ve věci výpočtu přitom odkazuje na zvláštní předpis, který však do dnešního dne nebyl přijat. Případné přijetí takového předpisu by umožnilo doplnit stávající systém odpovědnosti za ekologickou újmu o peněžní náhradu, která by se mohla uplatnit jak v případech, kdy by nebyla možná ani primární náprava (uvedení narušeného ekosystému do původního stavu) ani náhradní (kompenzační) plnění, tak v případech, kdy by náhradní plnění vedlo pouze k částečné náhradě ztracených či narušených ekosystémových funkcí. Ve druhém z uvedených případů by peněžní náhrada byla vypočítána prostřednictvím metody hodnocení biotopů jako rozdíl mezi bodovou hodnotou biotopů před zásahem způsobujícím ekologickou újmu a bodovou hodnotou biotopů po provedení náhradního plnění. Příjem z peněžní náhrady ekologické újmy by měl být účelově vázán na zlepšování životního prostředí, resp. ochranu ekosystémů, jeho příjemcem by tedy stejně jako v případě poplatku za újmu na biotopech měl být Státní fond životního prostředí, případně v kombinaci s územními samosprávnými celky (zejména obcemi), u nichž by využití prostředků bylo účelově vázáno.

Právní úprava kvantifikace ekologické újmy pro účely její náhrady v penězích by si pravděpodobně vyžádala přijetí nového zákona: příslušné ustanovení v zákoně o životním prostředí je velmi stručné a byť je zde povinnost nahradit ekologickou újmu v penězích výslovně uvedena, stanovení podrobností pouze formou podzákonného právního předpisu (vyhlášky ministerstva či nařízení vlády) by nemuselo obstát v testu ústavnosti. Takový zákon by se musel vypořádat s existující dvojí úpravou ekologické újmy v České republice (zákon o životním prostředí, zákon o ekologické újmě), stejně jako se skutečností, že odpovědnost za ekologickou újmu přichází dle platné právní úpravy v úvahu jen u újmy způsobené protiprávním jednáním⁴⁷.

Závěr

Vzhledem k tomu, že metodě hodnocení biotopů jako takové byla věnována již řada odborných publikací, zaměřili jsme se v tomto příspěvku na představení jejích právních aspektů a základních právní souvislostí jejího případného zavedení do českého právního řádu. Náš výklad si v žádném případě nečiní nárok na úplnost, naopak se jedná spíše o první úvahy, v jejichž dalším rozvíjení hodláme v budoucnu pokračovat. Výhoda této komplexní metody spočívá v tom, že umožňuje kvantifikovat a ocenit změny (jak negativní, tak pozitivní), k nimž na biotopech dochází v důsledku lidské činnosti.

46 Obdobně zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, počítá s odvodem za kácení dřevin rostoucích mimo les (srov. § 9 odst. 3). Ani v tomto případě však příslušný „prováděcí“ zákon nebyl nikdy přijat, odvozy se proto v praxi nemohou uplatnit.

47 Účelem tohoto příspěvku není navrhnout komplexní změny systému odpovědnosti za ekologickou újmu. Uveďme tedy jen stručně, že by dle našeho názoru bylo možné se při úvahách o změně právní úpravy inspirovat právní úpravou odpovědnosti za škodu dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Zákon o životním prostředí ukládá v § 17 odst. 1 každému povinnost předcházet znečišťování nebo poškozování životního prostředí a minimalizovat nepříznivé důsledky své činnosti na životní prostředí. Tuto povinnost lze parafrázovat jako povinnost předcházet ekologické újmě. Tato povinnost by pak mohla být doplněna obecnou odpovědností za ekologickou újmu, která by byla koncipována jako subjektivní, tedy založená na zavinění, stejně jako tomu je u základní odpovědnosti za škodu (srov. § 2910 občanského zákoníku: „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil.“). Odpovědným za ekologickou újmu by tedy obecně byl ten, kdo by vlastním zaviněním porušil povinnost předcházet při své činnosti ekologické újmě. Zvláštní odpovědnost – objektivní, tedy za následek (protiprávní stav), bez ohledu na zavinění – by pak mohla být stanovena pro ekologickou újmu způsobenou provozní činností, resp. provozem zvláště nebezpečným (srov. § 2925 občanského zákoníku). Obsahem odpovědnosti povinnosti toho, kdo způsobil ekologickou újmu, by pak bylo primárně uvést poškozený ekosystém do původního stavu. Pokud by to nebylo možné, přicházela by v úvahu kompenzace, resp. náhrada v penězích, případně jejich kombinace. Metoda hodnocení biotopů by v tomto systému sehrávala zásadní roli pro kvantifikaci (peněžní vyjádření) ekologické újmy.

Její zavedení do české právní úpravy by tak pomohlo vyplnit mezeru, která v této oblasti existuje (požadavek na přijetí právního předpisu upravujícího způsob ocenění ekologické újmy na ekosystému existuje v české právní úpravě již více než 25 let), a přispělo by k účinnější ochraně přírody a krajiny a důslednějšímu přenášení negativních environmentálních externalit do nákladů jejich původce.

Poděkování

Článek byl zpracován díky podpoře projektu TAČR Omega TD03000093 „Inovovaný restart metody hodnocení biotopů“.

Seznam literatury

Bílá kniha o environmentální odpovědnosti White paper on Environmental Liability (2000) COM (2000) 66 final, 9 February 2000.

DAMOHOŘSKÝ M. (2012) Delikt ní odpovědnost v ochraně životního prostředí. In: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011. Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, s. 11-18. ISBN 978-80-246-2091-6.

DAMOHOŘSKÝ M. a kol. (2010) Právo životního prostředí, 3. vydání, Praha: C.H.Beck, 629 s., ISBN 978-80-7400-338-7

HUMLÍČKOVÁ P. (2012) Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí. In: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011. Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, s. 57-231. ISBN 978-80-246-2091-6.

JANČÁŘOVÁ I., VOMÁČKA V. (eds.) (2012) Odpovědnost v právu životního prostředí. Sborník příspěvků z konference, Brno, září 2012. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, svazek 429. Brno: 2012, 241 s. ISBN 978-80-210-6037-1.

JELÍNEK J. a kol. (2016) Trestní právo hmotné. 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 2. 2016. Leges, Praha, 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5.

SEJÁK J., CUDLÍN P. (2010) On Measuring the Natural and Environmental Resource Value and Damages, *Studia Oecologica*, IV, no. 2, p. 53-68. http://fzp.ujep.cz/Veda/Edice/StudiaOecologica/SO_2-2010_web.pdf

SEJÁK J. (2010) Ke kvantifikaci ekologické újmy, EIA-IPPC-SEA, XV, č. 1, s. 8-18, ISSN 1801-6901.

SEJÁK J., POKORNÝ J. (2008) Creating Biotope Values for National Economies, Proceedings of the 2nd Intern. Sustainability conf. Creating Values for Sust. Dev., 21-22 Aug. 2008, Basel. Switzerland, ISBN 978-3-906129-48-8.

SEJÁK J. (2005) O měření škod a ekologické újmy na přírodě a krajině, in: Tvář naší země – krajina domova, ČKA, s. 15-18, ISBN 80-86512-27-4.

SEJÁK, J. (2005). Integrating biodiversity into decision-making processes, poster on the first DIVERSITAS Open Science Conference “Integrating biodiversity science for human well-being”, Oaxaca, Mexico, 9-12 Nov. 2005.

SEJÁK J. (2004) Biodiversity Measuring in the Czech Republic, referát na semináři European Topic Centre for Nature Protection and Biodiversity, Paris, March 2, 2004.

SEJÁK J., DEJMAL I., PETŘÍČEK V., CUDLÍN P., MÍCHAL I., ČERNÝ K., KUČERA T., VYSKOT I., STREJČEK J., CUDLÍNOVÁ E., CABRNOCH J., ŠINDLAR M., PROKOPOVÁ M., KOVÁŘ J., KUPKA M., SČASNÝ M., SAFAŘÍK M., ROUŠAROVÁ Š., STEJSKAL V., ZAPLETAL J. (2003) Hodnocení a oceňování biotopů ČR, Český ekologický ústav, 450 s. <http://fzp.ujep.cz/Projekty/VAV-610-5-01/HodnoceniBiotopuCR.pdf>

STEJSKAL V., VÍCHA O. (2009) Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti. Leges, Praha, 333 s. ISBN 978-80-87212-07-3.